

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра ПСИХОЛОГІЇ

На правах рукопису

ТРЕТЯК КАТЕРИНА СЕРГІЇВНА

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТРИВОЖНОСТІ ЗІ СТИЛЕМ ПОВЕДІНКИ
ОСОБИСТОСТІ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ

Спеціальність 053 Психологія
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
Деркач Лідія,
доктор псих. наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 6 від 01.02.2022

Завідувач кафедри

(підпис)

Людмила ПРІСНЯКОВА

(І'мя, ПРІЗВИЩЕ)

Дніпро, 2022

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра	психології
Освітній ступінь	магістр
Спеціальність	053 психологія
Освітня програма	психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач
кафедри психології
Людмила ПРІСНЯКОВА

(підпис)

10.02.2022

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Третяк Катерина Сергіївна

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

1. Тема роботи «Взаємозв'язок тривожності зі стилем поведінки особистості в конфліктних ситуаціях»

2. Науковий керівник Держак Лідія Миколаївна, доктор психологічних наук, професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи на кафедру 17.01.2022р.

4. Мета кваліфікаційної роботи Виявлення взаємозв'язку тривожності зі стилем поведінки в конфліктах між старшокласниками.

5. Завдання випускної кваліфікаційної роботи

1. Проведення теоретичного аналізу літератури з проблеми взаємозв'язку тривожності і стилю поведінки в конфліктних ситуаціях.

2. Вивчення психологічних особливостей під час протікання і вирішення міжособистісних конфліктів серед підлітків в ході взаємодії при навчанні.

3. Дослідження взаємозв'язку відчуття тривожності зі стилем поведінки в конфліктах між учнями старших класів.

4. Аналізування якісних та кількісних показників експериментальних даних.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	Жовтень 2021р.	Виконано
2	I Розділ	Листопад 2021р.	Виконано
3	II Розділ	Листопад 2021р.	Виконано
4	III Розділ	Грудень 2021р.	Виконано
5	Робота в цілому	Січень 2022р.	Виконано

Науковий керівник

(підпис)

Лідія ДЕРКАЧ

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Катерина ТРЕТЯК

Дата видавання завдання 29/09.2021р.

АНОТАЦІЯ

Третяк К. С. Взаємозв'язок тривожності зі стилем поведінки особистості в конфліктних ситуаціях / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 «Психологія» (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2022.

Зміст анотації

Об'єкт дослідження: тривожність та стилі поведінки конфліктних ситуаціях у старшокласників.

Мета роботи: виявлення взаємозв'язку тривожності зі стилем поведінки між старшокласниками.

Методи дослідження: теоретичний аналіз літератури, емпіричні методи, методи математичної статистики.

Методики дослідження: тест К. Томаса «Визначення стилю своєї поведінки в перед конфліктних і конфліктних ситуаціях», тест Спілбергера-Ханіна «Визначення рівня тривожності», тест «Багатовимірна оцінка дитячої тривожності» МОДТ, коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

Результати дослідження можуть бути застосовані в практиці шкільного психолога, дитячої психологічної консультації, а також корисні в практиці психокорекції, у вигляді методичних рекомендацій щодо зниження тривожності, ефективного управлінню конфлікту, оптимізації міжособистісної взаємодії.

Ключові слова: ТРИВОЖНІСТЬ, СТИЛЬ ПОВЕДІНКИ, ПІДЛІТКИ, КОНФЛІКТ.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТРИВОЖНОСТІ ЗІ СТИЛЕМ ПОВЕДІНКИ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ	9
1.1. Поняття тривожності в сучасній науковій літературі	9
1.2. Визначення та типи конфлікту.....	18
1.3. Взаємозв'язок тривожності та стилю поведінки в конфліктній ситуації.....	27
Висновки до першого розділу.....	36
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ТРИВОЖНОСТІ ЗІ СТИЛЯМИ ПОВЕДІНКИ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ У ПІДЛІТКІВ.....	39
2.1. Гіпотеза емпіричного дослідження	39
2.2. Цілі та завдання емпіричного дослідження.....	39
1.3. Методика і процедура емпіричного дослідження	40
1.4. Результати емпіричного дослідження тривожності у підлітків	47
1.5. Інтерпретація отриманих результатів емпіричного дослідження	59
Висновки до другого розділу	64
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ПІДЛІТКІВ.....	66
3.1. Пропозиції по подоланню тривожності у підлітків	66
ВИСНОВКИ	68
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	71
ДОДАТОК А	78
ДОДАТОК Б	83
ДОДАТОК В.....	91
ДОДАТОК Г.....	119
ДОДАТОК Д.....	126
ДОДАТОК Е.....	128

ВСТУП

Проблема впливу особистісної тривожності учнів підліткового віку на поведінку в конфліктних ситуаціях - одна із актуальних у сучасній педагогічній психології: виявлення чинників вибору школярами стратегій поведінки в різних сферах конфлікту (в школі, сім'ї та середовищі однолітків) є важливою умовою підвищення ефективності системи навчання і виховання в школі та адаптації у суспільстві. Особливе значення в цьому процесі має тривожність підлітків.

В даний час тривожність є одним з найбільш поширених феноменів психічного розвитку, що зустрічаються в психологічній практиці. Від ступеня її прояву в певній мірі залежать: і успішність навчання учнів у школі, і особливості їх взаємовідносин з педагогами, батьками, однолітками, і ефективність їх адаптації до нових умов (В.Р.Кісловська [43], А.І. Захаров [38], А.М. Прихожан [71] та ін.).

Вивченню проблеми тривожності присвячені численні роботи зарубіжних (О.Маурер [101], Р. Мей [99], Дж.Тейлор [58] та ін.) та вітчизняних авторів (В.М.Астапов, А.М.Прихожан, Ю.Л.Ханін та ін.), Проте недостатньо повно вивчена тривожність учнів як чинник, що впливає на вибір тієї чи іншої стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях.

Серед різних концептуальних підходів до феноменології тривожності необхідно виділити позицію, згідно з якою відбувається поділ понять ситуативної та особистісної тривожності (Н. Д. Левітів [54], Ю.Л.Ханін [88]; Ч.Д.Спілбергер [78], та ін.). Найбільш актуальним є вивчення особистісної тривожності, як стійкої характеристики, здатної вплинути на процес становлення особистості підлітка в суспільстві.

виробленні у них найбільш конструктивних стратегій реагування в конфлікті, адекватних конкретної ситуації; в розширенні їх поведінкового репертуару. Саме цим визначається актуальність вивчення проблеми впливу тривожності на стратегії поведінки в конфлікті на вибірці підліткового віку.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури виявив протиріччя між запитом на знання з проблеми факторів, що впливають на вибір учнями підліткового віку стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях і недостатньою кількістю емпіричних даних про вплив тривожності на даний вибір. Виходячи з цього, головною метою нашого дослідження є вирішенні питання про вплив тривожності учнів підліткового віку на вибір ними стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях.

Дослідження взаємозв'язку тривожності зі стилем поведінки в конфліктних ситуаціях дало можливість простежити, як залежить стиль поведінки підлітків від рівнів його тривожності. Тривожність може розглядатися як особистісна риса, що виявлялася в постійному потягу до переживань тривоги в самих різних життєвих ситуаціях, в тому числі і тих, що об'єктивно не мають на це впливу. До її характеристики можна віднести: несвідомий страх, незрозуміле відчуття загрози, сприйняття подій як несприятливі й небезпечні. Підліток, що має схильність до даного стану, завжди перебуває в настороженому та пригніченому настрої, у нього ускладнені контакти з навколишнім світом, який сприймається ним як лякаючий і ворожий. Закріплюючись в процесі становлення характеру до формування заниженої самооцінки і песимізму. При виникненні конфліктних ситуацій підліток поводить різним чином [7].

Виділяються такі стилі поведінки: суперництво, співробітництво, компроміс, уникнення, пристосування [80]. Так як відчуття тривожності найчастіше пов'язано зі стилем поведінки, наша робота виявить особливості поведінки підлітків в конфліктних ситуаціях в залежності від рівня тривожності.

Отже, метою дослідження є установлення взаємозв'язку тривожності зі стилем поведінки в конфліктах між підлітками.

Об'єктом дослідження є тривожність і стилі поведінки в конфліктах між підлітками.

Предметом дослідження є взаємозв'язаність тривожності зі стилем

поведінки в конфліктах у підлітків.

Гіпотезою дослідження є ^тривожність, що взаємопов'язана зі стилем поведінки в конфліктах: школярам, які мають високий рівень тривожності, більш властивий суперницький стиль поведінки в конфліктній ситуації, а школярам з низьким рівнем характерна схильність до співпраці й компромісу.

Завдання дослідження:

- 1) проведення теоретичного аналізу літератури з проблеми взаємозв'язку тривожності і стилю поведінки в конфліктних ситуаціях.
- 2) вивчення психологічних особливостей під час протікання і вирішення міжособистісних конфліктів серед підлітків в ході взаємодії при навчанні;
- 3) дослідження взаємозв'язку відчуття тривожності зі стилем поведінки в конфліктах між учнями старших класів;
- 4) аналізування якісних та кількісних показників експериментальних даних.

Методи і методики дослідження:

1) тестування:

- 1.1 Тест К. Томаса «Визначення стилю своєї поведінки в передконфліктних і конфліктних ситуаціях» [80];
- 2.1 Тест Спілбергера-Ханіна «Визначення рівня тривожності» [88];
- 3.1 Тест Е.Е. Маякової «Багатовимірна оцінка дитячої тривожності» (МОДТ) [60]

2) проективна методика:

- 1.1 «Неіснуюча тварина» [62].

Дослідження має досить велику теоретичну значимість, адже його результати можуть використовуватися для аналізу механізмів вирішення конфліктних ситуацій. А практична значущість - в практиці вирішення

конфліктів і зниження тривожності у підлітків.

Наукова новизна дослідження є знаходження взаємозв'язку рівня тривожності зі стилем поведінки в підлітків.

Дослідження проводилося на базі ТОВ «Матролюкс» м. Дніпропетровська, в дослідженні взяли участь діти співробітників, загалом 101 особа віком 15-17 років, з них 48 дівчин та 53 хлопця.

ВИСНОВКИ

1. Актуальність вивчення тривожності та поведінки в конфлікті старших школярів полягає в тому, що підлітковий вік - важливий етап соціального розвитку. Знаючи психологічні особливості підлітків, особливість проблемних ситуацій, що виникають в цьому віці, можна запобігти виникненню багатьох проблем, які проявляються згодом в суспільстві.

2. Робота по психопрофілактиці і подоланню тривожності у дітей та підлітків повинна носити не вузько функціональний, а загальний, особистісно орієнтований характер, сфокусований на тих факторах середовища і характеристиках розвитку, які в кожному віці можуть служити причиною тривожності. Робота повинна здійснюватися на рівні всіх структурних компонентів тривожності, з орієнтацією на її вікові та статеві "піки" та індивідуальні "зони уразливості" для кожної дитини. У дошкільному-молодшому підлітковому віці центральне місце повинна займати робота з оточуючими дитину дорослими, надалі вона продовжує відігравати суттєву роль, але основну увагу слід приділяти розвитку і зміцненню "Я-концепції" підлітка, його відношенню до себе, конструктивному вирішенню виникаючих у нього внутрішніх конфліктів. У профілактиці та подоланні тривожності дітей і підлітків істотну роль грає забезпечення підлітка широким репертуаром засобів і способів дій в значущих для неї ситуаціях, вироблення індивідуально ефективної моделі поведінки.

3. Емпіричне дослідження проводилося з метою виявлення взаємозв'язку тривожності і стилів поведінки в конфліктній взаємодії. У дослідженні взяли участь 101 підліток у віці 15-17 років.

На першому етапі були визначені рівні тривожності, на основі чого були сформовані групи учасників з високою, середньою і низькою тривожністю. Далі нами було визначено, що в групі осіб з високою

тривожністю виявилось достовірно більше підлітків, що використовують стратегії суперництва, уникнення, і достовірно менше підлітків, які використовують стратегію компромісу.

Для підтвердження гіпотези дослідження був виконаний кореляційний аналіз, який підтвердив, що тривожність підлітків взаємопов'язана зі стилем поведінки в конфліктних ситуаціях: чим вище рівень тривожності підлітків, тим більшою мірою проявляються суперництво, уникнення; чим нижче рівень тривожності, тим більшою мірою у підлітків проявляються співпраця і компроміс.

Отже, гіпотеза дослідження підтвердилася. Результати можуть бути використані для організації психологічної допомоги в вирішенні конфліктних ситуацій між підлітками у навчальному середовищі.